

■ Öğr. Gör. Dr. Muhammed Burak GÖRENTAŞ - Av. Hamza ÇİFTÇİ** ■

AVRUPA BİRLİĞİ YAPAY ZEKÂ YASASI ÇERÇEVESİNDE YARGILAMADA YAPAY ZEKÂ KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE in LEGAL PROCEEDINGS WITHIN THE
FRAMEWORK OF THE EUROPEAN UNION ARTIFICIAL INTELLIGENCE ACT

ÖZET

Bu çalışma ile Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasasının hukuk alanındaki yapay zekâ uygulamalarına nasıl yaklaştığı ve bu uygulamalara ne gibi düzenlemeler getirdiği, yasanın tarihsel süreci ve temel unsurları ışığında incelenmiştir. Avrupa Birliği, yapay zekâ sistemlerine risk temelli bir yaklaşımla düzenlemeler getirmektedir. Yargulamalarda kullanılacak yapay zekâ uygulamalarını ise yüksek riskli olarak görmekte ve buna yönelik sıkı tedbirler önermektedir. Kişisel alana fazlaca müdahalede bulunan yapay zekâ uygulamalarında temel haklara saygı, ayrımcılık yapmama, şeffaf ve kullanıcıların kontrolünde olma gibi birçok prensibe dikkat etmek gerektiği vurgulanmıştır. Dünyada yapay zekâ ile ilgili çıkan ilk yasa olması nedeniyle Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası, yapay zekâ uygulamalarına yönelik düzenlemelerin neler olacağı konusunda diğer ülkelere ışık tutmaktadır. Ülkemizde de bu prensipler ışığında en kısa sürede yargulamada kullanılacak olan yapay zekâ uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası, Bilişim Hukuku, Yapay Zekâ, Yargulamada Yapay Zekâ Kullanımı, Yapay Zekâ Düzenlemeleri.

ABSTRACT

In this study, how the European Union Artificial Intelligence Act approaches artificial intelligence applications in the field of law and what regulations it brings are examined together with its historical process and basic elements. The European Union regulates artificial intelligence systems with a risk-based approach. It sees artificial intelligence applications to be used in trials as high risk and recommends strict measures against this. It has been emphasized that many principles such as respect for fundamental rights, non-discrimination, transparency and being under the control of users should be taken into consideration in artificial intelligence applications that will be used in areas that interfere with personal space. Since it is the first law on artificial intelligence in the world, European Union Artificial Intelligence Act sheds light on other countries about what the regulations for artificial intelligence applications will be. In our country, in the light of these principles, legal regulations should be made for artificial intelligence applications to be used in trials as soon as possible.

Keywords: Artificial Intelligence, Artificial Intelligence Regulations European Union Artificial Intelligence Law, Information Technology Law, Use of Artificial Intelligence in Legal Proceedings.

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 17.02.2024 Kabul Tarihi: 02.04.2024

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8898-9631>

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, burakgorentas@yyu.edu.tr

* ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9131-6945>

Van Barosu, av.hamzaciftci@gmail.com

GİRİŞ

Günümüzde teknolojik ilerlemelerle birlikte, yapay zekâ alanındaki gelişmeler, küresel çapta toplumlar ve ekonomiler üzerinde büyük bir etki yaratmaktadır. Avrupa Birliği'nin (AB) yakın zamanda yapmış olduğu bir düzenleme, bu küresel etkiye işlevsel bir bakış açısı ve pozisyon sunmayı amaçlamaktadır. AB'nin Yapay Zekâ Yasası adını verdiği bu kodifikasyon, yapay zekâ sistemlerinin kullanımını düzenlemeyi ve bu alandaki inovasyonu teşvik etmeyi hedeflemektedir.¹

Yasa, özellikle yapay zekâ uygulamalarının toplumlar ve ekonomiler üzerindeki etkilerini dengelemeyi amaçlamakta ve bunu yaparken bireylerin temel haklarına tam bir saygı göstermeyi ön planda tutmaktadır. Birinci önceliği yapay zekâ inovasyonunu desteklemek olan düzenleme ile Avrupa genelinde yapay zekâ teknolojisinin geliştirilmesini teşvik etmek ve birlik içerisinde faaliyet gösteren kuruluşların, küresel pazarda rekabet ederken avantajlı konumda olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Ancak bu inovasyon çabalarının temelinde, teknolojik ilerlemenin insan haklarına ve toplumun genel çıkarlarına zarar vermemesi gerektiği prensibi bulunmaktadır. İkinci olarak, düzenleme yapay zekâ kullanımının temel haklara saygılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Yapay zekâ kullanımının potansiyel risklerini değerlendirmek için risk tabanlı bir yaklaşım benimsenmekte ve yüksek riskli uygulamaların daha sıkı düzenlemelere tabi olması öngörülmektedir. Bu düzenlemeler, özellikle bireylerin mahremiyetini koruma, ayrımcılığı önleme ve toplumsal etkileri gözetme gibi konulardaki önlemleri içermektedir.²

¹ Council of the EU. (2023, Aralık 9). *Artificial intelligence act: Council and Parliament strike a deal on the first rules for AI in the world*. Council of the EU. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/09/artificial-intelligence-act-council-and-parliament-strike-a-deal-on-the-first-worldwide-rules-for-ai/> Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

² European Parliament. (2023, Aralık 9). *Artificial Intelligence Act: deal on comprehensive rules for trustworthy AI*. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai> Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

Yapay zekâ uygulamaları hukuk alanında da kullanılmaktadır. Bu alandaki yapay zekâ sistemlerinin artan kullanımı, hukuki görevlerin farklı bölümlerini otomatikleştirerek hukuk pratiğini dönüştürmektedir. Hukukçular, yeni araçları nasıl kullanacaklarını öğrenmenin yanı sıra, yapay zekâ sistem çıktılarını denetlemek, sorgulamak ve yorumlamak için de profesyonel becerilerini geliştirmek zorunda kalacaklardır.³ AB Yapay Zekâ Yasası'na göre, hukuk alanında kullanılan yapay zekâ sistemleri genellikle "Yüksek Riskli Yapay Zekâ Uygulamaları" kategorisine girmektedir. Bu kategori, temel haklara ciddi müdahalede bulunan ve özellikle kullanıcıların mahremiyetini ve adaleti etkileyebilecek yapay zekâ uygulamalarını kapsamaktadır. Bu tür yapay zekâ uygulamalarının özellikle yargı alanında kullanılması durumunda etik ve adil bir şekilde çalışması, kararlarını şeffaf bir şekilde açıklaması ve temel haklara saygı göstermesi gerekmektedir. Yapay zekâ sistemlerinin hukuki süreçlerdeki rolü, AB Yapay Zekâ Yasası çerçevesinde özel bir dikkatle ele alınmaktadır.⁴

Bu çalışma kapsamında AB'nin AB Yapay Zekâ Yasası çerçevesinde hukuk alanındaki yapay zekâ uygulamalarına nasıl baktığı ve buna yönelik olarak ne gibi düzenlemeler getirdiği konusu değerlendirilmiştir. Öncelikle AB Yapay Zekâ Yasası'nın ne olduğu, içinde neler barındırdığı üzerinde durulmuştur. Ardından AB Yapay Zekâ Yasası'na gelinen süreçte yapılan düzenlemeler kronolojik olarak incelenmiştir. Sonrasında AB Yapay Zekâ Yasası'nda hukuk alanındaki yapay zekâ uygulamalarının statüsünün ne olduğuna değinilmiş ve Türkiye bakımından değerlendirme yapılmıştır.

³ Schwemer, S. F., Tomada, L., & Pasini, T. (2021, Haziran 21). Legal ai systems in the eu's proposed artificial intelligence act. *Second International Workshop on AI and Intelligent Assistance for Legal Professionals in the Digital Workplace (LegalAIIA 2021), held in conjunction with ICAIL*. s.1

⁴ Council of the EU. (2023a, Aralık 9). *Artificial intelligence*. Council of the EU. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/artificial-intelligence/?utm_source=linkedin.com&utm_medium=social&utm_campaign=20231209-digital-ai&utm_content=visual-carousel Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

A. AVRUPA BİRLİĞİ YAPAY ZEKÂ YASASI KONUSUNDA TARİHİ SÜREÇ

2016'dan bu yana dünya genelinde, kanun koyucular, endüstri temsilcileri, sivil toplum örgütleri, düşünce kuruluşları, medya ve danışmanlık şirketleri, yapay zekânın topluma yararlı bir şekilde nasıl yönlendirilmesi gerektiği ve bu süreçte karşılaşılabilecek risklerin nasıl azaltılacağı konusunda önemli tartışmalar yürütmüşlerdir.⁵ OECD'ye göre, 2020'nin başlarında dünya genelinde, en az 50 ülke (Avrupa Birliği dahil) bir ulusal yapay zekâ stratejisi geliştirmiştir veya geliştirme sürecindedir.⁶ 2019'da yapılan bir çalışma ise dünya çapında yapay zekâ etik kuralı olarak 84 adet kuralın belirlendiğini saptamıştır.⁷

AB uzun zamandan beri yapay zekâ ile ilgili düzenlenecek politikaları tartışmaktadır.⁸ AB Yapay Zekâ Yasası, yapay zekâ sistemlerinin kullanımını düzenleyen belirli kurallar ve standartlar içeren bir hukuki

⁵ Konuyla ilgili çalışmalar için bkz. Cath, C., Wachter, S., Mittelstadt, B., Taddeo, M., & Floridi, L. (2017). Artificial Intelligence and the 'Good Society': the US, EU, and UK approach. *Science and Engineering Ethics*. <https://doi.org/10.1007/s11948-017-9901-7>, Galanos, V. (2019). Exploring expanding expertise: artificial intelligence as an existential threat and the role of prestigious commentators, 2014–2018. *Technology Analysis & Strategic Management*, 31(4), 421-432. <https://doi.org/10.1080/09537325.2018.1518521>, Ulnicane, I., Eke, D. O., Knight, W., Ogoh, G., & Stahl, B. C. (2021). Good governance as a response to discontents? Déjà vu, or lessons for AI from other emerging technologies. *Interdisciplinary Science Reviews*, 46(1-2), 71-93. <https://doi.org/10.1080/03080188.2020.1840220>, Vesnic-Alujevic, L., Nascimento, S., & Pólvara, A. (2020). Societal and ethical impacts of artificial intelligence: Critical notes on European policy frameworks. *Telecommunications Policy*, 44(6), 101961. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2020.101961>

⁶ Ulnicane, I. (2022). Artificial intelligence in the European Union. İçinde *The Routledge Handbook of European Integrations* (ss. 254-269). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429262081-19>, s.254

⁷ Jobin, A., Ienca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence*, 1(9), 389-399. <https://doi.org/10.1038/s42256-019-0088-2>, s.390

⁸ Konuyla ilgili tartışmalar için bkz. Goyal, N., Howlett, M., & Taeiagh, A. (2021). Why and how does the regulation of emerging technologies occur? Explaining the adoption of the EU General Data Protection Regulation using the multiple streams framework. *Regulation & Governance*, 15(4), 1020-1034. <https://doi.org/10.1111/rego.12387>, Howlett, M., & Cashore, B. (2009). The Dependent Variable Problem in the Study of Policy Change: Understanding Policy Change as a Methodological Problem. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 11(1), 33-46. <https://doi.org/10.1080/13876980802648144>, Justo-Hanani, R. (2022). The politics of Artificial Intelligence regulation and governance reform in the European Union. *Policy Sciences*, 55(1), 137-159. <https://doi.org/10.1007/s11077-022-09452-8>, Schout, A., & Jordan, A. (2008). The European Union's governance ambitions and its administrative capacities. *Journal of European Public Policy*, 15(7), 957-974. <https://doi.org/10.1080/13501760802310355>

çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.⁹ Bu yasa, yapay zekâ alanında bir düzenlemenin oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, bu düzenlemeyle belirli bir konuda uyumlu bir yaklaşım benimsenerek, yapay zekâ sistemlerinin piyasaya sürülmesi ve kullanılmasına ilişkin standartlar belirlenmiş olacaktır.¹⁰

AB Yapay Zekâ Yasası, belirli bir kapsam içindeki yapay zekâ sistemlerinin, yani belirli özelliklere sahip veya belirli risk seviyelerini taşıyan yapay zekâ sistemlerinin piyasaya sürülmesi ve kullanılmasıyla ilgili kuralları içermektedir. Bu tür bir düzenleme, yapay zekâ sistemlerinin güvenlik, etik kullanım, şeffaflık ve bunlar gibi diğer unsurları içeren standartlarını tanımlamaktadır. Bu kurallar, kullanıcı güvenliği, toplumun çeşitli kesimleri için riskleri yönetme, adil kullanım ve diğer ilgili konuları ele alarak yapay zekâ sistemlerinin sorumlu bir şekilde geliştirilmesi ve kullanılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

1. 1-2 Ekim 2020 Avrupa Konseyi Toplantısı

COVID-19 pandemisi, Avrupa'da dijital geçişi hızlandırma ihtiyacını daha da vurgulamış ve bu geçişin fırsatlarını değerlendirmek, ekonomik temelini güçlendirmek, teknolojik bağımsızlığı sağlamak, küresel rekabet gücünü artırmak, istihdam yaratmak ve vatandaşların yaşamını iyileştirmek, dijital bir tek pazar oluşturmak, Avrupa şirketlerinin büyümesine ve ölçeklenmesine olanak tanıyan bir iç çerçeve sağlamak amacıyla AB liderleri 1-2 Ekim 2020'de Brüksel'de bir araya gelmişlerdir.¹¹ Bu toplantıda konuşulanlar konulardan birisi de yapay zekâdır. Bazı yapay zekâ uygulamalarının yüksek riskli olduğu ve bunların açık ve objektif bir tanımının yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.¹²

Yüksek riskli yapay zekâ sistemlerinin açık bir tanımının yapılması,

⁹ Schwemer, Tomada, Pasini, s.1

¹⁰ Council of the EU. (2023, Aralık 9).

¹¹ European Council. (2020). *European Council conclusions, 1-2 October 2020*.

¹² Council of the EU. (2023b, Aralık 13). *Timeline - Artificial intelligence*. Council of the EU . <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/artificial-intelligence/timeline-artificial-intelligence/> Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

bu teknolojilerin güvenli, etik değerlere uygun ve sorumlu bir şekilde geliştirilmesini, uygulanmasını ve düzenlenmesini sağlamak için kritik bir öneme sahiptir. Bu sayede, yapay zekâ teknolojisinin geliştirilmesi ve kullanılması sürecinde şeffaflık sağlanarak toplumsal güven inşa edilir. Toplumların yapay zekâyâ olan güveni, bu teknolojinin etkilerini anlama kapasitesine bağlıdır. Açık bir tanım, kamuoyunun bilgilenmesi ve potansiyel riskleri anlamasına yardımcı olur. Bu da yapay zekânın toplumsal kabulünü artırır. Ortak bir tanım yapmak, ulusal ve uluslararası düzeyde uyum sağlar. Farklı bölgelerde ve sektörlerde faaliyet gösteren yapay zekâ sistemleri için ortak bir dil ve anlayış geliştirmeye yardımcı olur.¹³

2. 21 Nisan 2021 Avrupa Komisyonu, Yapay Zekâ Yasası Önerisi

Avrupa Komisyonu, 21 Nisan 2021’de yapay zekâ üzerine bir düzenleyici çerçeve önerisi sunmuştur. Taslak yasa, yapay zekâ için düzenleme yapma amacındaki ilk girişimdir. Önerilen hukuki çerçeve, yapay zekâ sistemlerinin belirli şekilde kullanımına ve bu kullanımlarla ilişkili risklere odaklanmıştır. Komisyon, AB hukukunda yapay zekâ sistemlerine yönelik teknolojiyle doğrudan ilişkilendirilmeyen bir tanım oluşturmayı önermiştir. Bu öneriye göre yapay zekâ sistemleri barındıkları risklere göre belirli sınıflara ayrılacak ve her sınıfın kendine göre gereksinimleri ve yükümlülükleri olacaktır. Böyle bir sınıflandırma “risk temelli yaklaşım” olarak adlandırılmıştır. Bazı yapay zekâ sistemleri, barındırdığı riskler nedeniyle “kabul edilemez” kategorisinde değerlendirilirken, bazı sistemler “yüksek risk” taşıyan sınıfta değerlendirilmiştir. Yüksek risk kategorisindeki yapay zekâ sistemleri, AB pazarına erişim için belirli bir dizi gereksinim ve yükümlülüğe tabi olacaktır. Sadece “sınırlı risk” taşıyan yapay zekâ sistemleri, çok hafif yükümlülüklerle tabi olacaktır.¹⁴ AB yasama organları, yapay zekâ sistemlerinin tanımının yenilenmesi,

¹³ Justo-Hanani, R. (2022). s.140, Smuha, N. A., Ahmed-Rengers, E., Harkens, A., Li, W., MacLaren, J., Piselli, R., & Yeung, K. (2021). How the EU Can Achieve Legally Trustworthy AI: A Response to the European Commission’s Proposal for an Artificial Intelligence Act. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3899991>, s.47

¹⁴ European Union, (2021). Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206> Erişim tarihi:20 Aralık 2023

yasaklanan yapay zekâ sistemleri listesinin genişletilmesi ve ChatGPT gibi üretken yapay zekâ modellerine yükümlülükler getirilmesi de dahil olmak üzere birçok konuda müzakereler yapmıştır.¹⁵

3. 6 Aralık 2022 Avrupa Konseyi Yapay Zekâ Pozisyonu

6 Aralık 2022’de Avrupa Konseyi, yapay zekâ yasasına ilişkin pozisyonunu (genel yaklaşımını) benimseme kararı almıştır. Önerilen düzenleme, AB pazarına yerleştirilen ve AB içinde kullanılan yapay zekâ sistemlerinin güvenli olmasını ve bu sistemlerin temel haklara ve AB değerlerine saygı göstermesini amaçlamaktadır.¹⁶ Avrupa Komisyonu tarafından sunulan taslak düzenleme, AB’nin politikasının önemli bir unsuru olup, temel haklara saygı gösteren güvenli ve yasal yapay zekânın AB pazarı üzerinde gelişimini ve benimsenmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Öneri, risk temelli yaklaşımı takip etmekte ve hukuki belirsizliği önlemeyi amaçlayan bir çerçeve oluşturmaktadır.¹⁷

Bu çerçeve, AB’nin yapay zekâ konusundaki düzenlemelerini ve politikalarını, teknolojinin getirdiği avantajları en üst düzeye çıkarmak ve riskleri minimize etmek için dengeli bir şekilde oluşturduğunu göstermektedir. Yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesi ve kullanımının teşvik edilmesi, AB’nin ekonomik temelini güçlendirmeyi ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için idari ve mali yükleri azaltmayı amaçlamaktadır. Öte yandan yapay zekânın temel haklarla uyumluluğu ve güvenliği konusunda net gereksinimler ve yükümlülükler belirlenerek, bireylerin haklarını koruma amacı olduğu görülmektedir.

4. 9 Aralık 2023 AB Yapay Zekâ Yasası

¹⁵ Schuett, J. (2023). Risk Management in the Artificial Intelligence Act. *European Journal of Risk Regulation*, 1-19. <https://doi.org/10.1017/err.2023.1.s.7>, Veale, M., & Zuiderveen Borgesius, F. (2021). Demystifying the Draft EU Artificial Intelligence Act — Analysing the good, the bad, and the unclear elements of the proposed approach. *Computer Law Review International*, 22(4), 97-112. <https://doi.org/10.9785/crl-2021-220402>, s.107

¹⁶ Council of the EU. (2023b, Aralık 13).

¹⁷ Council of the EU. (2023c, Aralık 6). *Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights*. Council of the EU. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/06/artificial-intelligence-act-council-calls-for-promoting-safe-ai-that-respects-fundamental-rights/>

AB Konseyi ve Parlamentosu 9 Aralık 2023 tarihinde dünyadaki ilk yapay zekâ yasası konusunda anlaşmaya vardığını duyurmuştur. Uzun süren görüşmeler sonrasında Konsey başkanlığı ve Avrupa Parlamentosunun müzakerecileri, yapay zekâ üzerine uyumlaştırılmış kurallar önerisi konusunda geçici bir anlaşmaya varmıştır. Taslak düzenleme, Avrupa pazarına yerleştirilen ve AB’de kullanılan yapay zekâ sistemlerinin güvenli olmasının yanında, bu sistemlerin temel haklara saygı göstermesini ve AB değerlerine uygun olmasını amaçlamaktadır. Bu tarihi öneri aynı zamanda Avrupa’da yapay zekâ üzerine yatırım ve inovasyonu teşvik etmeyi de hedeflemektedir. Yapay Zekâ Yasası’nın 2026’dan itibaren uygulanması planlanmaktadır.¹⁸ Bu anlaşmaya bağlı olarak 26 Ocak 2024 tarihinde 27 AB üyesi devletlerin tümü Yapay Zekâ Yasası metnini onaylamıştır.¹⁹

B. AB YAPAY ZEKÂ YASASI’NIN TEMEL UNSURLARI

Böyle bir yasa hiç şüphesiz Avrupa’da yapay zekâ alanındaki gelişmeleri düzenleme çabalarını ifade etmektedir. Ancak bunun yanında bu yasa, yapay zekâ alanında atılan büyük bir adımdır. Çünkü hızlı teknolojik değişimler, beraberinde zorlukları da getirmektedir. Bu zorluklarla başa çıkmanın ilk adımı, onları tanımlayabilmektir. Bu hızlı teknolojik gelişmeler, özellikle yapay zekâ alanında kendini daha çok göstermektedir. Yapay zekâ kullanımı, toplumlar ve ekonomiler üzerinde büyük etki göstermektedir.

Yasa incelendiğinde düzenlemelerin önceki politikalara uygun olarak daha çok yapay zekâ sistemlerinin potansiyel riskine odaklandığı görülmektedir.²⁰ Sistemlerin riski arttıkça kuralların daha katı olacağı ve yüksek riskli yapay zekâ sistemlerine daha fazla düzenleme ve denetim

¹⁸ Council of the EU. (2023, Aralık 9).

¹⁹ European Union. (2024, Ocak 26). *Eur-Lex*. European Union. https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2021_106 Erişim Tarihi: 01 Şubat 2024

²⁰ Marcus, G., & Davis, E. (2019). *Rebooting AI: Building Artificial Intelligence We Can Trust*. Pantheon Books, s.5

uygulanacağı ifade edilmektedir. Ayrıca bu yasa, yapay zekâ düzenlemeleri için bir öncü, diğer ülkeler ve bölgeler için bir referans noktası olma potansiyeline sahiptir. Böylece yapay zekâ sistemleri ile ilgili yasal düzenlemelere bir standart getirilebilir.

Yasanın temel unsurları;

- Yapay zekâ modellerinin veya sistemlerinin toplum, ekonomi veya diğer sistemler üzerinde olası geniş kapsamlı riskleri üzerine kurallar,

- Mevcut düzenlemelerin veya politikaların daha güncel, etkili veya uyumlu hale getirilmesi yönünde atılacak adımlar,

- Önceki düzenlemelere ek olarak, belirli teknoloji veya uygulamaların kullanımını daha fazla sınırlayarak veya yasaklayarak daha güçlü bir düzenleme getirilmesi,

- Hukuki güvenlik önlemleri altında belirli durumlarda uzaktan biyometrik tanıma kullanma olasılığına izin verilmesi,

- Temel hakların korunması amacıyla yüksek riskli yapay zekâ sistemlerini kullanacak olanların, bu sistemleri kullanmaya başlamadan önce sistemlerin temel haklar üzerindeki etkisine yönelik bir değerlendirme yapma yükümlülüğü

şeklinde özetlenebilir.²¹ Bu unsurların, teknolojinin potansiyel etkilerini öngörmek ve bu etkileri sınırlamak için önceden önlemler alınmasını sağlamak amacıyla uygulanan bir düzenleme veya politika yaklaşımını yansıttığı görülmektedir.

Bu anlaşmanın en dikkat çekici yerlerinden biri, yüksek riskli yapay zekâ sistemlerinin sınıflandırılması ve yasaklanmış yapay zekâ uygulamaları için belirli kurallar getirmesidir. Yapay zekâ sistemlerinin daha

²¹ Council of the EU. (2023, Aralık 9).

şeffaf olmasına ve böylece kullanıcıların daha bilinçli kararlar almasına yönelik tavsiyeler bulunmaktadır. Bunun yanında, yüksek risk olarak gördüğü duygusal tanıma, sosyal puanlama, cinsel yönelim veya dini inançlar gibi hassas verileri çıkarmak için biyometrik kategorizasyon ve bireyler için bazı durumlarda öngörücü polis uygulamaları gibi kullanımların yasaklanması istenilmektedir.

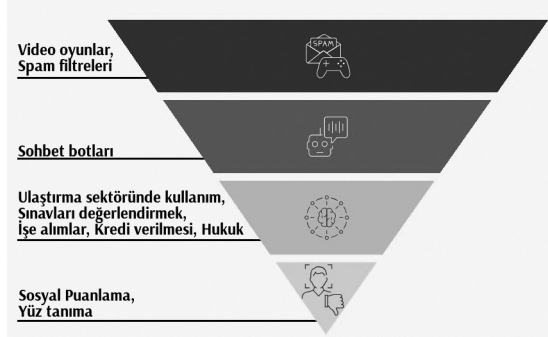
C. RİSK KATEGORİLERİ

AB Yapay Zekâ Yasası, yapay zekâ sistemlerinin güvenli olmasını, yasalara ve AB'nin temel haklarına ve değerlerine saygı göstermesini sağlamayı amaçlayan, yapay zekâ alanında ilk kez uygulanan bir düzenleyici çerçevedir. Bu yasa kapsamında AB tarafından yapay zekâ tekrar tanımlanmıştır. AB Yapay Zekâ Yasası'na göre yapay zekâ, "genellikle insan zekâsının gerektirdiği görevleri yerine getirebilen sistemler oluşturmak için dijital teknolojinin kullanılması" şeklinde tanımlanmıştır.²²

AB, yapay zekâ konusunda dünyada bir yasa koyma girişiminde bulunan ilk yasama organıdır. Bu öneri, tıpkı kişisel verilerin korunması alanındaki Genel Veri Koruma Düzenlemesi (GDPR) gibi yapay zekâ düzenlemeleri için de küresel bir standart belirleme potansiyeli taşımaktadır. AB'nin yapay zekâ için belirlediği standartlar, etik, güvenli ve güvenilir bir yaklaşımı teşvik etmeyi amaçlayarak küresel yapay zekâ standartları oluşturma yolunu açmaya yöneliktir.

AB Yapay Zekâ Yasası, yapay zekâ kullanımına risk temelli yaklaşmıştır. Bu yaklaşımları dört seviyede kategorize ederek buna göre farklı kurallar belirlemiştir.

²² Council of the EU. (2023a, Aralık 9).

Şekil: Yapay Zekâ Kullanımının Risk Kategorileri.²³

Video oyunları ve spam filtreleri gibi uygulamalar, çok küçük risk barındıran veya hiç risk barındırmayan kategoride değerlendirmiş ve bu tür uygulamalara karşı AB Yapay Zekâ Yasası herhangi bir düzenleme getirmemiştir. Sohbet botları gibi yapay zekâ uygulamaları ise sınırlı risk barındıran kategoride değerlendirilmiş ve kullanıcıların bu tür yapay zekâ uygulamaları ile etkileşimde bulduklarında bunun farkında olunmasını sağlayacak düzenlemeler yapılması şeklinde yükümlülükler getirilmiştir.

Yapay zekalı otonom araçlar, kredi notu veren uygulamalar, sınavları değerlendiren yapay zekâ sistemleri ve hukuk alanında kullanılan yapay zekâ uygulamaları, yüksek risk taşıyan sistemler olarak görülmüş ve sıkı kriterlere uymaları gerektiği belirtilmiştir. Sosyal puanlama ve yüz tanıma uygulamaları gibi uygulamalar ise kabul edilemez risk kategorisinde değerlendirilmiş ve bu tür uygulamaların kişilerin güvenliği, geçim kaynakları ve bireysel haklarına tehdit oluşturduğu, bu nedenle de kullanılmasının kesinlikle yasaklanması gerektiği belirtilmiştir.

Yapay zekâ uygulamalarına yönelik böyle bir risk temelli yaklaşım, yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir.²⁴ Yasa, açıkça davranışları manipüle edebilen, hükümet tarafından yönetilen “sosyal puanlama”yı

²³ Council of the EU. (2023a, Aralık 9).

²⁴ Khari, J. (2021). *The Fight to Define When AI Is 'High Risk'*. WIRED. <https://www.wired.com/story/fight-to-define-when-ai-is-high-risk/> Erişim Tarihi: 21 Aralık 2023

mümkün kılan ve kamu alanlarında gerçek zamanlı biyometrik tanımlama yapabilen yapay zekâ sistemlerine karşı sıkı tedbirler getirmektedir. Ancak diğer taraftan bu yasaklar, inovasyonun kısıtlanması ve bu tanımlamaların belirsiz doğası konusunda endişelere neden olmuş ve potansiyel olarak yanlış uygulamalara yol açabileceği düşünülmüştür.²⁵ Ayrıca, yasanın öngörücü polislik ve biyometrik kategorizasyon konusundaki durumu, önyargıları potansiyel olarak güçlendirebileceği ve bir gözetim devletine doğru yol açabileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Ayrıca, duygu tanıma teknolojileri ve yapay zekâ yalan dedektörlerinin, özellikle polislik ve göç gibi hassas sektörlerde, bilimsel geçerlilikleri ve etik sonuçları konusundaki şüpheler nedeniyle denetim altında olması gerektiği düşünülmektedir.²⁶

Yüksek riskli yapay zekâ uygulamaları için önceden pazar lisanslama rejimini destekleyen ve karşı çıkan argümanlar ortaya konulmaktadır. Bazıları, bu yaklaşımın bürokratik engeller yaratabileceğini ve faydalı inovasyonların tanıtılmasını geciktirebileceğini savunmaktadır. Diğerleri ise bu tür bir düzenlemenin, riskli uygulamaların daha etkili bir şekilde değerlendirilmesine ve toplum güvenliğine katkı sağlayabileceğini düşünmektedir. Bu iki görüş arasında bölünmüş bir bakış açısının olduğu belirtilmiştir.²⁷

²⁵ Leiser, M. (2024, Ocak 8). The European Union's Artificial Intelligence Act. *İstanbul Barosu Bilişim Hukuku Komisyonu Yapay Zekâ Çalışma Grubu Aralık 2023 Raporu*, s.17 <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/2023aralikkbulten.pdf> Erişim Tarihi: 09 Ocak 2024

²⁶ Katirai, A. (2023). Ethical considerations in emotion recognition technologies: a review of the literature. *AI and Ethics*. <https://doi.org/10.1007/s43681-023-00307-3>, s.1

²⁷ Malgieri, G., & Pasquale, F. (2024). Licensing high-risk artificial intelligence: Toward ex ante justification for a disruptive technology. *Computer Law & Security Review*, 52, 105899. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105899>, s.2

D. YARGILAMADA KULLANILACAK YAPAY ZEKÂNIN STATÜSÜ

Yapay Zekâ Yasası madde 6/2 de yüksek riskli yapay zekâ uygulamalarından bahsetmiş ve Ek-III’te bunlar örnekleriyle sayılmıştır.²⁸ Bunlardan biri de “adalet yönetimi (Administration of justice)” terimidir. Bu terim, hukuki süreçlerin yönetilmesi, uygulanması ve yürütülmesi anlamına gelmektedir. Adalet yönetimi, genellikle hukuk sistemlerinin düzenlenmesi, mahkemelerin işleyişi, yargı süreçleri ve yasaların uygulanması gibi konuları içermektedir. Adalet yönetimi, toplum içinde adil ve etkili bir hukuk sistemini sağlamak amacıyla yasal otoriteler, mahkemeler, savcılıklar ve diğer hukuki kurumlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetleri ifade etmektedir. Bu kapsam; hukukun uygulanması, davaların işlenmesi, yargı süreçlerinin yönetilmesi, yasaların oluşturulması ve uygulanması gibi bir dizi faaliyeti içermektedir²⁹. Görüldüğü gibi hukuk alanında yapay zekâ uygulamaları yüksek riskli kategoride sınıflandırılmış ve bunun için çok önemli tedbirler alınması gerektiği bildirilmiştir. Bu anlamda burada değinilmesi gereken düzenlemelerden biri de Avrupa Konseyi Avrupa Adalet Verimliliği Komisyonu (European Commission for the Efficiency of Justice – CEPEJ) tarafından 2018 yılının aralık ayında yayınlanan “Avrupa Adalet Sistemlerinde ve Çevrelerinde Yapay Zekâ Kullanımına İlişkin Etik Şartname” adındaki yapay zekâ yazılımlarının adalet sistemlerinde kullanımına ilişkin etik kuralları ve ilkelerdir.³⁰ Bu etik şartname, yapay zekâ yazılımlarının adalet sistemlerinde kullanımına dair belirli kurallar ve prensipleri belirleyen bir rehber niteliğindedir. Metin, yapay zekâ yazılımlarının adalet sistemlerinde

²⁸ European Commission. (2023, Aralık 12). *Artificial Intelligence – Questions and Answers*. European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_1683 Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023, Future of Life Institute. (2024). <https://artificialintelligenceact.eu/annex/3/> Eşirim tarihi: 17 Mart 2023

²⁹ Administer of Justice kavramı O. Hood Phillips. *A First Book of English Law*. Fourth Edition. Sweet & Maxwell. 1960 kitabının 2. Bölümünde anlatılmaktadır. Daha kapsamlı bilgi için bkz. https://en.wikipedia.org/wiki/Administration_of_justice

³⁰ European Commission For The Efficiency Of Justice (CEPEJ). (2018). *European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment*. Etik şartname ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Çiftçi, P. (2022). Avrupa ve Türkiye’de Medeni Yargıda Dijitalleşme Sürecine İlişkin Yaşanan Gelişmeler. M. Özkes (Ed.) *Dijital Çağda Medeni Yargı* (s. 55-189) içinde. Adalet Yayınevi, s.140-176

kullanımının, en az riskle en üst düzeyde fayda sağlama amacını gütmek üzere hangi etik kurallar ve prensipler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiğini açıklamaktadır. CEPEJ tarafından belirtilen temel prensipler aşağıda ele alınmıştır:

1- Temel Haklara Saygı: Temel haklara, insan haklarına ve özel hayata saygı, yapay zekânın tasarımı, geliştirilmesi ve uygulanmasında öncelikli bir ilkedir. Yapay zekâ sistemleri, bireylerin temel haklarını ve özgürlüklerini korumak amacıyla özenle yönetilmeli ve uygulanmalıdır. Bu ilke, kişisel verilerin gizliliğinin korunması, ayrımcılığın önlenmesi ve adil bir şekilde kullanılmasını içerir. Bu ilkeye uygun bir şekilde yapılandırılmış yapay zekâ, toplumun güvenini kazanabilir ve etik değerlere dayalı bir teknoloji kullanımını teşvik edebilir.

2- Ayrımcılık karşıtı olma: Bu ilke, yapay zekâ teknolojisinin cinsiyet, ırk, etnik köken, din, cinsel yönelim, engellilik gibi herhangi bir ayrımcılık temelinde kullanılmamasını gerektirir. Yapay zekâ algoritmaları ve uygulamaları, tarafsızlık prensibiyle uyumlu bir şekilde tasarlanmalıdır. Böylece, herhangi bir grup veya bireyin haksız bir şekilde ayrımcılığa maruz kalmaması ve adil bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu sayede yapay zekâ, toplumsal eşitlik ve adaletin güçlendirilmesine katkı sağlar.

3- Kalite ve güvenlik: Yapay zekâ sistemleri, geliştirilirken ve kullanılırken yüksek kalite ve güvenlik standartlarına tam uygunluk göstermelidir. Bu ilke, teknolojinin güvenilir ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla özel bir özeni içerir. Verilerin doğruluğu, güvenilirliği ve güvenliği, yapay zekâ sistemlerinin temel taşlarıdır. Geliştirme aşamasında, verilerin doğruluğunu ve kalitesini sağlamak için hassas bir titizlikle çalışılmalıdır. Aynı zamanda, kullanım sırasında verilerin güvenliği ve gizliliği korunmalıdır. Bu korumanın sağlanması, yapay zekâ teknolojisinin kullanıcılarına ve topluma karşı sorumluluğunu yerine getirmek adına hayati bir önem taşır. Bu standartlara uygun olarak tasarlanmış yapay zekâ sistemleri, güvenilirliği ve etik değerlere uygunluğu ile toplumun güvenini kazanabilir.

4- Şeffaflık, tarafsızlık ve adalet: Yapay zekâ kullanımında, şeffaflık, tarafsızlık ve adalet prensiplerine tam uygunluk gösterilmesi, teknolojinin kullanımının açık, şeffaf ve adil olmasını sağlamak adına özel bir öneme sahiptir.³¹ Yapay zekâ sistemlerinde kullanılan karar algoritmaları ve veri işleme süreçleri, anlaşılır ve açıklanabilir olmalıdır. Şeffaflık, kullanıcıların ve ilgili paydaşların sistemin nasıl çalıştığını anlamasına yardımcı olur ve güven oluşturur. Tarafsızlık ilkesi, yapay zekâ sistemlerinin herhangi bir önyargıya veya ayrımcılığa karşı hassas bir şekilde tasarlanmasını gerektirir. Adalet prensibi ise teknolojinin toplumsal etkilerini adil bir şekilde yönetmeyi amaçlar. Bu prensiplere tam uygun olarak tasarlanmış yapay zekâ sistemleri, adil ve şeffaf bir teknoloji kullanımını teşvik eder ve toplumun güvenini kazanır.

5- Kullanıcı kontrolü altında olma: Yapay zekâ kullanımında, kullanıcıların kontrolü ve denetimi kritik öneme sahiptir. Kullanıcılar, yapay zekâ sistemlerinin nasıl çalıştığını anlamalı, etkileşimde bulunmalı ve son kararı vermekte kontrol sahibi olmalıdır. Bu durum, kullanıcıların yapay zekâ sistemleriyle etkileşimde bulunurken tam bir şeffaflık ve anlayışa sahip olmalarını sağlar. Kullanıcılar, sistemin işleyişini izleyebilmeli, algoritmaların nasıl çalıştığını anlamalı ve sonuçları etkileyebilecek bir düzeyde etkileşimde bulunabilmelidir. Bu kontrol, kullanıcılara güven verir ve teknolojinin kişisel tercihlere uygun bir şekilde çalışmasını sağlar. Kullanıcıların yapay zekâ sistemlerini etkili bir şekilde yönlendirebilmeleri, teknolojinin daha geniş bir toplum için faydalı ve kabul edilebilir olmasına katkıda bulunur.

Bu prensipler ışığında dikkat edilmesi gereken bir diğer unsurun, yargılamada kullanılacak yapay zekâ uygulamalarının olumsuz etkilerinin fark edilmesi olduğu görülmektedir. Yapay zekânın etkin ve güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için olumsuz etkilerinin hızla fark edilip raporlanması, büyük bir öneme sahiptir. Bu, teknolojinin potansiyel risklerini anında tespit etmek ve gerektiğinde düzeltici önlemler almak için etkin bir gözlem ve raporlama mekanizmasını içermelidir. Aynı zamanda, yapay zekâ sistemlerinin kararlarına müdahale edilebilir olma-

³¹ Gültekin-Varkonyi, G. (2022). *Robot Yargıçlar*. Seçkin, s. 52

sı, kullanıcılar veya yetkililer tarafından kontrolün sağlanmasına ve etik standartlara uyumun sürdürülmesine imkân tanır.

Dünya genelinde, yapay zeka ve dijital teknolojilerin yargı süreçlerine ve karar mekanizmalarına entegrasyonu konusunda hızlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, tamamen dijitalleşmiş ve yapay zekanın karar verdiği bir yargı sistemi için henüz erken dönemde olduğumuzu söylemek doğru olacaktır.³² AB de bu konuda ikili bir ayrıma gitmiş, yargılama süreçlerinde dijitalleşmeyi teşvik ederken, karar verme mekanizmalarında insan unsurunun yer alması gerektiğinden bahsetmiştir.³³

AB Yapay Zekâ Yasası, özellikle yüksek riskli yapay zekâ uygulamaları için belirlenen standartlara uygunluğu değerlendirmek amacıyla önleyici tedbirler almayı amaçlamıştır.³⁴ Yargılamada kullanılacak yapay zekâ teknolojilerinin etkin ve güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için risk ve sorumluluk yönetimi, kritik bir öneme sahiptir. Potansiyel risklerin hızla fark edilip raporlanması, mevcut hukuki normlara uygunluğunun güvence altına alınması aynı zamanda, olumsuz etkilerin hukuki sonuçlarının değerlendirilmesi ve düzeltici önlemlerin alınması, bu teknolojilerin hukuki uyumunu sağlamak adına elzemdir.

E. TÜRKİYE BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

AB Yapay Zekâ Yasası'na giden süreçte yapılan düzenlemelere yönelik ülkemizde farklı çalışmalar yapılmış ve konu değişik açılardan değerlendirilmiştir. Yılmaz, 2020 yılında yapmış olduğu çalışmada AB'nin yargılama süreçlerinde kullanılacak yapay zekâ sistemlerine yönelik düzenlemesi olan Yapay Zekâ Etik Şartı'nı incelemiş ve adil ve güvenilir ya-

³² Özkes, M. (2022). Dijital Çağda Yargılama, Adalete Erişim ve Yargılama İlkelerine Genel Bakış. M. Özkes (Ed.), *Dijital Çağda Medeni Yargı* (s. 13-55) içinde, Adalet Yayınevi, s.34.

³³ Çiftçi, P. (2022). Avrupa ve Türkiye'de Medeni Yargıda Dijitalleşme Sürecine İlişkin Yaşanan Gelişmeler s.61-73, 185.

³⁴ Leiser, M. s.17

pay zekâ için temel insan haklarına saygılı, yüksek seviyede veri güvenliği sağlanmış sistemlerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.³⁵

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2021 yılında yayımlanan Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021- 2025 adlı raporda da bu konuya değinilmiş, AB'nin yapmış olduğu böyle bir düzenlemenin yapay zekâ sistemlerinin sosyal ve ekonomik hayata uyum sağlaması adına önemli bir gelişme olduğunu kaydetmiştir.³⁶ Çaşın vd. 2021 yılında yapmış oldukları çalışmada, AB komisyonunun yapmış olduğu düzenlemelerde risk temelli yaklaşıma dikkat çekmiş, yüksek riskli kategoride olan yapay zekâ sistemlerinin insan kontrolünde olması gerektiğini belirtmişlerdir.³⁷

Yüksel, AB komisyonunun 21 Nisan 2021 tarihinde yayımladığı tüzük teklifini incelemiş ve risk kategorilerinden, yüksek riskli kategoride bulunan yapay zekâ sistemlerine yönelik düzenlemelerin neler olduğundan bahsetmiştir.³⁸ İzmir Barosu 4 Haziran 2022 tarihinde dijitalleşmenin medeni yargı üzerindeki etkilerinin ve bunun sonuçlarının değerlendirildiği "Dijital Çağda Medeni Yargı Sempozyumu" adlı sempozyumu düzenlemiş ve sonrasında bildiriler kitap olarak basılmıştır.³⁹ Bu sempozyumda Çiftçi, Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) tarafından hazırlanan, yargılama sürecinde yapay zekâ kullanımında dikkat edilmesi gereken etkinlik, şeffaflık, kullanıcının kontrolünde olma ve insan merkezli adalet gibi etik ilkelere değinmiştir.⁴⁰

³⁵ Yılmaz, G. (2020). Yapay Zekânın Yargı Sistemlerinde Kullanılmasına İlişkin Avrupa Etik Şartı. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi, 28(1), s.48 <https://doi.org/10.29228/mjes.8>

³⁶ Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı, & Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (UYZS) 2021-2025. <https://cbddo.gov.tr/UYZS>, s.34

³⁷ Çaşın, M., Dursun, A. L., & Başkar, N. D. (2021). Yapay Zekâ ve Robotların Eylemlerinden Kaynaklanan Cezai Sorumluluk Sorunu. *Ankara Barosu Dergisi*, 79(1), s.24

³⁸ Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. (2022). Avrupa Komisyonu'nun Yapay Zekâ Tüzük Teklifine Genel Bir Bakış. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 51. s. 31

³⁹ Özkes, M. (Ed.). (2022). *Dijital Çağda Medeni Yargı*. Adalet Yayınevi

⁴⁰ Çiftçi, P. (2022). s.140-176.

Bolayır, AB Yapay Zekâ Yasası'nın risk temelli bir yaklaşım getirdiğinden bahsetmiş ve yapay zekâ teknolojisinin sonuçlarının değerlendirilmesi sırasında sadece belirli bir disiplinin bakış açısıyla değil, farklı bilim dallarının bakış açılarını da içeren geniş bir perspektifin benimsenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴¹

Dijitalleşme, yargıda artık sadece iletişim, veri ve bilgi akışıyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda bu unsurların işlenmesi, süreç yönetimi ve sonuçların değerlendirilmesi aşamalarında da etkili olmaya başlamaktadır. Ülkemizde, UYAP ve onunla bütünleşik sistemlerin -belirli eleştirilere karşın- etkili bir şekilde uygulandığı ifade edilebilir. Yargılama süreçlerinin en ileri aşaması, kısmen veya tamamen dijital ortamda gerçekleştirilmesidir. Bu, yargısal kararın da dijital kapasite ile verildiği bir durumu ifade eder. Özellikle yapay zekâ tabanlı hakimlerin kullanıldığı, dijital mahkemelerin oluşturulduğu ve bu yöntemle yapılan yargılama ve karar süreçlerinin örnek teşkil ettiği bir döneme işaret eder.⁴²

Türkiye'de yapay zekâ teknolojisinin yargılama süreçlerinde kullanılıp kullanılmadığına dair kesin bir açıklama yapmak zordur çünkü bu konuda belirli bir resmî açıklama veya rapor bulunmamaktadır. Bu aşamaya geçmenin ayak sesleri duyulmaya başlamıştır. Makine öğrenmesi yöntemleriyle mahkeme kararlarının tahmin edilmesine yönelik çalışmalar, yargılamada özellikle esasa girmeyen usul yönünden verilecek kararlarda yapay zekâ sistemlerinin kullanılabileceğine dair bir işaret vermektedir.⁴³ AB Yapay Zekâ Yasası'nın yargılamada yapay zekâ kulla-

⁴¹ Bolayır, Mehmet Anıl. (2024). Yapay Zekâ, İnsan Hakları ve İnsan Haklarının Korunması Açısından Yapay Zekanın Denetimi. *TIDE AcademIA Research* 5.2. s. 117.

⁴² Özkes, M. (2022). Dijital Çağda Yargılama, Adalete Erişim ve Yargılama İlkelerine Genel Bakış. M. Özkes (Ed.), *Dijital Çağda Medeni Yargı* (s. 13-55) içinde, Adalet Yayınevi, s.18-19.

⁴³ Mahkeme kararlarının tahminine yönelik çalışmalar için bkz. Sert, M. F., Yıldırım, E., & Haşlak, İ. (2022). Using Artificial Intelligence to Predict Decisions of the Turkish Constitutional Court. *Social Science Computer Review*, 40(6), 1416-1435. <https://doi.org/10.1177/08944393211010398>, Aydın, Ö. (2020). Mobbing İçerikli Yargı Kararlarının Makine Öğrenmesi Algoritmaları ile Sınıflandırılması [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Görentaş, M. B., & Uçkan, T. (2023). Makine Öğrenmesi Yöntemleri Kullanılarak Mahkeme Kararlarının Kümelmesi. *Journal of Computer Science*, 8(2), 148-158, Görentaş, M. B., Uçkan, T., & Bayram Arlı, N. (2023). Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarının Makine Öğrenmesi Yöntemleri ile Sınıflandırılması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28(3), 947-961. <https://doi.org/10.53433/yyufbed.1292275>.

nımına dair bakış açısı, ülkemizde yargılama süreçlerinde kullanılacak yapay zekâ sistemlerinde dikkat edilmesi gereken hususların ve etik ilkelerin ne olması gerektiğine dair yol göstermesi bakımından önemlidir.

SONUÇ

Yapay zekâ, birçok farklı sektörde ve yaşamın çeşitli alanlarında kullanıldığı gibi yargılamanın değişik aşamalarında da kullanılacaktır. Ancak yapay zekanın hukuki süreçlerde kullanılması, beraberinde etik, güvenlik ve özel hayatın korunması gibi önemli konuları da gündeme getirmektedir. Bu nedenle de AB Yapay Zekâ Yasası'nda, yargılamada kullanılacak yapay zekâ uygulamalarının yüksek riskli olduğu, dikkatlice yönetilmesi ve düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. AB Yapay Zekâ Yasası'nın, yargılamada kullanılacak yapay zekâ uygulamalarını yüksek riskli olarak tanımlayıp bu alandaki düzenlemeleri sıkılaştırması, Türkiye açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bu düzenlemeler, yapay zekâ sistemlerinin etik, güvenlik ve şeffaflık gibi önemli konularını ele alarak adil ve güvenilir bir yargılama sürecini sağlamak için önemli bir adım olarak görülmektedir. Yüksek riskli yapay zekâ uygulamalarının dikkatlice yönetilmesi ve denetlenmesi, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını korumak adına önemlidir. Ayrıca, bu tür düzenlemeler, yapay zekâ teknolojisinin etkili ve sorumlu bir şekilde kullanılmasını teşvik edip toplumda güveni artıracaktır.

AB Yapay Zekâ Yasası'ndaki düzenlemeler, Türkiye açısından önemli bir adımdır ancak yeterli olmayabilir. Türkiye'nin kendi iç dinamiklerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yapay zekâ alanında daha kapsamlı düzenlemeler yapması gerekebilir. Özellikle, Türkiye'nin kendi yargı sistemine ve kültürel dinamiklerine uygun bir şekilde yapay zekâ kullanımını düzenleyen yerel yasal çerçeveler geliştirmesi önemlidir. Ayrıca, yapay zekâ sistemlerinin adil, şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde kullanılmasını sağlayacak denetim ve gözetim mekanizmalarının

Ayrıca bu tür karar destek sistemlerinin hukuki faaliyetlerde birer aktör olarak kullanılabilmesine dair çalışmalar için bkz. Yılmaz, O. G. (2021). Yargı Uygulamasında Yapay Zekâ Kullanımı- Yapay Zekâ Hâkim Cübbesini Giyebilecek mi? *Adalet Dergisi*, 66, 379-415, Görentaş, M. B. (2024). *Sanal Yargıç* (1. bs). On İki Levha Yayıncılık.

oluşturulması da gereklidir. AB Yapay Zekâ Yasası, Türkiye'ye bir örnek teşkil edebilir ve uluslararası standartları belirlemede rehberlik edebilir, ancak Türkiye'nin kendi ihtiyaçlarına uygun olarak daha ileri düzenlemeler yapması gerekebilir. Bu nedenle, Türkiye'nin AB'nin adımlarını takip etmesi ve kendi yapay zekâ stratejisini oluştururken uluslararası normları dikkate alması önemlidir.

Hukuk alanında yapay zekâ uygulamalarının yüksek riskli olarak görülmesi ve bunlara yönelik sıkı düzenlemelerin getirilmesi, bu teknolojilerin gelişmesini engelleyebilir çünkü aşırı düzenlemeler veya belirsizlikler, şirketleri ve araştırmacıları yenilik yapmaktan caydırabilir. Özellikle, yapay zekâ alanındaki ilerlemeler genellikle deneme yanılma yöntemiyle gerçekleşir ve bu sürecin kısıtlanması, yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasını engelleyebilir. Bu nedenle, yapay zekâ sistemlerine ilişkin düzenlemelerin tam ve net bir tanımlamasının yapılması gerekmektedir. Yapay zekâ sistemlerinin hangi koşullarda "yüksek riskli" kabul edileceği netleştirilmeli ve bu sistemlerin yargılamaların hangi aşamalarında ve ne sıklıkla kullanılacağı açık bir şekilde belirlenmelidir. Ayrıca, bu sistemlerin kullanımı için hangi verilerin toplanacağı, bu verilerin nasıl elde edileceği ve nasıl kullanılacağı gibi konuların da detaylı bir şekilde belirlenmesi gerekir. Bu netlik, yapay zekâ geliştiricilerine yol gösterecek ve yasal çerçevede iş yapmalarını sağlayacak, böylece inovasyonun sürdürülmesi ve teknolojinin topluma faydalı bir şekilde kullanılması sağlanacaktır. Ancak aşırı düzenlemeler veya belirsizlikler, yapay zekâ teknolojisinin gelişimini engelleyebilir ve potansiyel faydalarının gerçekleşmesini zorlaştırabilir.

AB Yapay Zekâ Yasası şekillendirilirken, sivil toplum örgütleri hayati rol oynamıştır. Türkiye açısından, sivil toplum örgütlerinin benzer bir rol üstlenmesi, yapay zekâ alanında yasal düzenlemelerin oluşturulmasında toplumsal katılımı artırabilir, çeşitli görüşlerin dikkate alınmasını sağlayabilir ve sonuç olarak daha demokratik ve etkili bir sürecin işlenmesine katkı sağlayabilir. Sivil toplum örgütlerinin etkili bir şekilde katılımı, yapay zekâ alanında Türkiye'deki düzenleme süreçlerinin kalitesini artırabilir. Ülkemizde de en kısa sürede hukuk alanındaki sivil

toplum örgütleriyle beraber, yargılamada kullanılacak yapay zekâ uygulamaları ile ilgili yasal düzenlemeler yapılması için çalışmalar yapılmalıdır.

Yargılamalarda yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı giderek daha yaygın hale gelecektir. Ancak bu teknolojilerin etkin ve güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için risk ve sorumluluk yönetimi kritik öneme sahiptir. Yapay zekâ teknolojilerinin yargılamalarda kullanımı, bir dizi potansiyel riski beraberinde getirir. Bunlar arasında, teknolojinin hatalı veya yanıltıcı sonuçlar üretmesi, kişisel verilerin gizliliğinin ihlal edilmesi, ayrımcılığa neden olması gibi konular yer almaktadır. Bu risklerin önlenmesi ve yönetilmesi için adımlar atılması önemlidir.

Öncelikle yapay zekâ sistemlerinin güvenilirliği ve doğruluğu sağlanmalıdır. Bunun için algoritmaların doğru şekilde eğitilmesi ve test edilmesi, ayrıca sistemlerin sürekli olarak izlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, veri gizliliği ve güvenliği ön planda tutulmalıdır. Yapay zekâ sistemlerinin kullanımı sırasında toplanan verilerin korunması ve uygun şekilde işlenmesi ve ilgili veri koruma yasalarına tam uyum gerekmektedir. Üçüncü olarak, şeffaflık ve hesap verebilirlik önemlidir. Yapay zekâ sistemlerinin nasıl çalıştığı ve kararlarını nasıl aldığı, açık bir şekilde anlaşılmalıdır. Ayrıca sistemin kararlarının izlenebilir olması ve gerekirse açıklanabilmesi de önemli bir konudur. Son olarak, olası hukuki sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesi gerekmektedir. Eğer yapay zekâ sistemlerinin kullanımıyla ilgili hukuki sorunlar ortaya çıkarsa, bu sorunların hızlı bir şekilde ele alınması ve düzeltilmesi gerekmektedir.

Yapay zekâ teknolojilerinin yargılamalarda kullanımı, önemli potansiyel faydalar sunmasına rağmen, aynı zamanda ciddi riskleri de beraberinde getirir. Bu risklerin etkin bir şekilde yönetilmesi ve azaltılması için dikkatli bir yaklaşım gerekmektedir. Yargılama sürecinde yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı, hukuki uyumu sağlamak için elzem bir adımdır, ancak bu kullanımın dikkatli bir şekilde denetlenmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Bu anlamıyla da AB Yapay Zekâ Yasası'nın yargılamada kullanılacak yapay zekâ sistemlerine bakış açısı, rehber niteliğindedir.

KAYNAKÇA

Aydın, Ö. (2020). Mobbing İçerikli Yargı Kararlarının Makine Öğrenmesi Algoritmaları ile Sınıflandırılması [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Bolayır, Mehmet Anıl. (2024). Yapay Zekâ, İnsan Hakları ve İnsan Haklarının Korunması Açısından Yapay Zekanın Denetimi. *TIDE AcademIA Research* 5.2

Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. (2022). Avrupa Komisyonu'nun Yapay Zekâ Tüzük Teklifine Genel Bir Bakış. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 51

Çaşın, M., Dursun, A. L., & Başkır, N. D. (2021). Yapay Zekâ ve Robotların Eylemlerinden Kaynaklanan Cezai Sorumluluk Sorunu. *Ankara Barosu Dergisi*, 79(1)

Cath, C., Wachter, S., Mittelstadt, B., Taddeo, M., & Floridi, L. (2017). Artificial Intelligence and the 'Good Society': the US, EU, and UK approach. *Science and Engineering Ethics*. <https://doi.org/10.1007/s11948-017-9901-7>

Council of the EU. (2023, Aralık 9). *Artificial intelligence act: Council and Parliament strike a deal on the first rules for AI in the world*. Council of the EU. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/09/artificial-intelligence-act-council-and-parliament-strike-a-deal-on-the-first-worldwide-rules-for-ai/> Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

Council of the EU. (2023a, Aralık 9). *Artificial intelligence*. Council of the EU. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/artificial-intelligence/?utm_source=linkedin.com&utm_medium=social&utm_campaign=20231209-digital-ai&utm_content=visual-carousel Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

Council of the EU. (2023b, Aralık 13). *Timeline - Artificial intelligence*. Council of the EU . <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/artificial-intelligence/timeline-artificial-intelligence/> Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

Council of the EU. (2023c, Aralık 6). *Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights*. Council of the EU. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/06/artificial-intelligence-act-council-calls-for-promoting-safe-ai-that-respects-fundamental-rights/> Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı, & Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). *Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (UYZS) 2021-2025*. <https://cbddo.gov.tr/UYZS>

Çiftçi, P. (2022). Avrupa ve Türkiye’de Medenî Yargıda Dijitalleşme Sürecine İlişkin Yaşanan Gelişmeler. M. Özekes (Ed.) *Dijital Çağda Medeni Yargı* (s. 55-189) içinde. Adalet Yayınevi, s.140-176.

European Commission. (2023, Aralık 12). *Artificial Intelligence – Questions and Answers*. European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_1683 Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

European Commission For The Efficiency Of Justice (CEPEJ). (2018). *European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment*.

European Council. (2020). *European Council conclusions, 1-2 October 2020*.

European Parliament. (2023, Aralık 9). *Artificial Intelligence Act: deal on comprehensive rules for trustworthy AI*. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/>

press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai Eşirim tarihi: 15 Aralık 2023

European Union. (2021). Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206> Erişim tarihi:20 Aralık 2023

European Union. (2024, Ocak 26). *Eur-Lex*. European Union. https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2021_106 Erişim Tarihi: 01 Şubat 2024

Future of Life Institute. (2024). <https://artificialintelligenceact.eu/annex/3/> Eşirim tarihi: 17 Mart 2023

Galanos, V. (2019). Exploring expanding expertise: artificial intelligence as an existential threat and the role of prestigious commentators, 2014–2018. *Technology Analysis & Strategic Management*, 31(4), 421-432. <https://doi.org/10.1080/09537325.2018.1518521>

Goyal, N., Howlett, M., & Taeihagh, A. (2021). Why and how does the regulation of emerging technologies occur? Explaining the adoption of the EU General Data Protection Regulation using the multiple streams framework. *Regulation & Governance*, 15(4), 1020-1034. <https://doi.org/10.1111/rego.12387>

Görentaş, M. B., & Uçkan, T. (2023). Makine Öğrenmesi Yöntemleri Kullanılarak Mahkeme Kararlarının Kümelenmesi. *Journal of Computer Science*, 8(2), 148–158

Görentaş, M. B., Uçkan, T., & Bayram Arlı, N. (2023). Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarının Makine Öğrenmesi Yöntemleri ile Sınıflandırılması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28(3), 947–961. <https://doi.org/10.53433/yyufbed.1292275>

Görentaş, M. B. (2024). *Sanal Yargıç* (1. bs). On İki Levha Yayıncılık.

Gültekin-Varkonyi, G. (2022). *Robot Yargıçlar*. Seçkin.

Howlett, M., & Cashore, B. (2009). The Dependent Variable Problem in the Study of Policy Change: Understanding Policy Change as a Methodological Problem. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 11(1), 33-46. <https://doi.org/10.1080/13876980802648144>

Jobin, A., Ienca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence*, 1(9), 389-399. <https://doi.org/10.1038/s42256-019-0088-2>

Justo-Hanani, R. (2022). The politics of Artificial Intelligence regulation and governance reform in the European Union. *Policy Sciences*, 55(1), 137-159. <https://doi.org/10.1007/s11077-022-09452-8>

Katirai, A. (2023). Ethical considerations in emotion recognition technologies: a review of the literature. *AI and Ethics*. <https://doi.org/10.1007/s43681-023-00307-3>

Khari, J. (2021). *The Fight to Define When AI Is 'High Risk'*. WIRED. <https://www.wired.com/story/fight-to-define-when-ai-is-high-risk/> Erişim Tarihi: 21 Aralık 2023

Leiser, M. (2024, Ocak 8). The European Union's Artificial Intelligence Act. *İstanbul Barosu Bilişim Hukuku Komisyonu Yapay Zekâ Çalışma Grubu Aralık 2023 Raporu*, 16-36. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/2023aralikbulten.pdf> Erişim Tarihi: 09 Ocak 2024

Malgieri, G., & Pasquale, F. (2024). Licensing high-risk artificial intelligence: Toward ex ante justification for a disruptive tech-

nology. *Computer Law & Security Review*, 52, 105899. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105899>

Marcus, G., & Davis, E. (2019). *Rebooting AI: Building Artificial Intelligence We Can Trust*. Pantheon Books.

O. Hood Phillips. *A First Book of English Law*. Fourth Edition. Sweet & Maxwell. 1960

Özekes, M. (Ed.). (2022). *Dijital Çağda Medeni Yargı*. Adalet Yayınevi

Özekes, M. (2022). Dijital Çağda Yargılama, Adalete Erişim ve Yargılama İlkelerine Genel Bakış. M. Özekes (Ed.), *Dijital Çağda Medeni Yargı* (s. 13-55) içinde, Adalet Yayınevi, s.18-19

Schout, A., & Jordan, A. (2008). The European Union's governance ambitions and its administrative capacities. *Journal of European Public Policy*, 15(7), 957-974. <https://doi.org/10.1080/13501760802310355>

Schuett, J. (2023). Risk Management in the Artificial Intelligence Act. *European Journal of Risk Regulation*, 1-19. <https://doi.org/10.1017/err.2023.1>

Schwemer, S. F., Tomada, L., & Pasini, T. (2021, Haziran 21). Legal ai systems in the eu's proposed artificial intelligence act. *Second International Workshop on AI and Intelligent Assistance for Legal Professionals in the Digital Workplace (LegalAIIA 2021), held in conjunction with ICAIL*.

Sert, M. F., Yıldırım, E., & Haşlak, İ. (2022). Using Artificial Intelligence to Predict Decisions of the Turkish Constitutional Court. *Social Science Computer Review*, 40(6), 1416-1435. <https://doi.org/10.1177/08944393211010398>

Smuha, N. A., Ahmed-Rengers, E., Harkens, A., Li, W., MacLaren, J., Piselli, R., & Yeung, K. (2021). How the EU Can Achieve Legally Trustworthy AI: A Response to the European Commission's Proposal for an Artificial Intelligence Act. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3899991>

Ulnicane, I. (2022). Artificial intelligence in the European Union. İçinde *The Routledge Handbook of European Integrations* (ss. 254-269). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429262081-19>

Ulnicane, I., Eke, D. O., Knight, W., Ogoh, G., & Stahl, B. C. (2021). Good governance as a response to discontents? Déjà vu, or lessons for AI from other emerging technologies. *Interdisciplinary Science Reviews*, 46(1-2), 71-93. <https://doi.org/10.1080/03080188.2020.1840220>

Veale, M., & Zuiderveen Borgesius, F. (2021). Demystifying the Draft EU Artificial Intelligence Act — Analysing the good, the bad, and the unclear elements of the proposed approach. *Computer Law Review International*, 22(4), 97-112. <https://doi.org/10.9785/cri-2021-220402>

Vesnic-Alujevic, L., Nascimento, S., & Pólvara, A. (2020). Societal and ethical impacts of artificial intelligence: Critical notes on European policy frameworks. *Telecommunications Policy*, 44(6), 101961. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2020.101961>

Yılmaz, G. (2020). Yapay Zekânın Yargı Sistemlerinde Kullanılmasına İlişkin Avrupa Etik Şartı. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 27-55. <https://doi.org/10.29228/mjes.8>

Yılmaz, O. G. (2021). Yargı Uygulamasında Yapay Zekâ Kullanımı- Yapay Zekâ Hâkim Cübbesini Giyebilecek mi? *Adalet Dergisi*, 66, 379-415.